



Pécsi Református Kollégium Gimnáziuma

OM azonosító: 027413

7630 Pécs, Engel János József u. 15.

Tel./Fax: 06 72 210-800 E-mail: kozepiskola@refipecs.hu

EGYHÁZI ÉNEK

Helyi tantárgyi tanterv általános tanrendű, nyelvi előkészítő tagozattal induló emelt szintű (tagozatos) idegen nyelvi képzésben résztvevő tanulócsoporthoz számára

9. (bejövő) évfolyam

A bevezetés tanéve:	2020/2021-es tanév
A bevezetés évfolyama:	9. (bejövő) évfolyam
Alkalmazott osztálytípusok:	általános tagozat és emelt szintű idegen nyelvi képzés
A dokumentumot kidolgozta:	Pap Tamás

2024



Tartalom

A tantárgy órakerete:	2
A helyi tantárgyi tanterv áttekintése – fejlesztési területek szerinti bontásban	3
Az egyházi ének tantárgy célja:	6
9. osztály.....	12
Tantárgyi tartalom: az egyes tematikai egységek elemzése évfolyamonként.....	13
Javaslat a tananyag éves tematikus felosztására:	20
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák.....	21
A tantárgyi értékelés formái, szempontjai:.....	22
Középszintű érettségi:	23
Függelék:.....	23

A helyi tanterv a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 5/2020. (I. 31.) EMMI-rendelet alapján készült.

A tantárgy nevelési és fejlesztési célrendszere megvalósításának iskolai keretei:

Az egyházi ének tantárgyat a hitoktatás részeként, de ökumenikus módon, teljes osztályok részvételével oktatjuk.

A tanterv 4., 5., és 9. évfolyamos tanulócsoportokra készült, de adaptálható más évfolyamra is.

A tantárgy órakerete:

Évfolyam	Heti órakeret	Évi órakeret	Kerettantervi órakeret*	Helyi tervezésű órakeret
9.	1	34	0	34
10.	0	0	0	0
11.	0	0	0	0
12.	0	0	0	0



A tantárggyal kapcsolatos pedagógiai szervezési megjegyzések:

*Az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet mellékleteiben kiadott kerettanterv az egyházi ének tantárgyhoz nem rendel óraszámot, ezért a református jogszabályok és az eddigi gyakorlat alapján a hit- és erkölcsstan 2-2 óra mellé a fent említett évfolyamokon *egyházi ének tantárgyként heti +1 órát szánunk az egyházi énekanyag megismertetésére* a hitoktatásra szánt órakeretben.

Megjegyzés:

- Jelen tantervi javaslatunk a 9. évfolyamon számol az egyházi ének tantervi oktatásával.
- A lehetőség azonban megvan arra is, hogy az iskola e helyett más évfolyamokon tanítsa az egyházi éneket.
- Az iskola rendelkezhet úgy is, hogy eddigi rendjük szerint, integrálva – emelt óraszámú ének-zene órák keretében – tanítják az egyházi éneket.

A helyi tanterv alapját jelentő kerettanterv:

A Magyarországi Református Egyház közoktatási törvénye (MRE 2005. évi II. törvény) 31.§ (3) bekezdésében előírt egyházi ének tantárgy bevezetésének végrehajtásáról szóló Zs-96 /2006 MRE Zsinati határozat mellékleteként megjelent kerettantervi ajánlás alapján, de összhangban a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet mellékleteiben kiadott ének-zene tantárgyi kerettanterv A- változatával készült helyi tanterv.

Megjegyzés:

Az egyháziének-óra pedagógiai szakmai eredményességét segíti az ének-zene tantárgy tanórai és az énekkar szakköri keretekben végzett tevékenysége.

A tantárgy helyi tantervét kidolgozta:

Az RPI ének tantervi munkacsoportja: Draskóczy Balázs, Dr. Farkasné Sajó Márta, Körösmezei-Varga Zsuzsanna, Laczkó Éva

A helyi tantárgyi tanterv áttekintése – fejlesztési területek szerinti bontásban

Tematikai egység rövid címe	9. osztály
1. Zenei reprodukció - Éneklés	28

2. Zenei reprodukció - Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	1
3. Zenei reprodukció - Felismerő kottaolvasás, zeneelméleti alapismeretek	1
4. Zenei befogadás - Befogadói kompetenciák fejlesztése	1
5. Zenei befogadás - Zenehallgatás	3
Évfolyam összesen:	34

Tantárgyi bevezető:

A keresztyén éneklés lényegének summáját Pál apostol Kolossébeliekhez írt levelében találhatjuk (Kol 3,16): *„A Krisztusnak beszéde lakozzék tibennetek gazdagon, minden bölcsességben; tanítván és intvén egymást zsoltárokkal, dicséretekkel, lelki énekekkel, hálával zengedezvén a ti szívetekben az Úrnak.”* Csomasz Tóth Kálmán értelmezésével az éneklés lényege tehát a következő:

- Krisztusnak beszéde. Nem emberé, még ha ember mondja, éneklí is.
- Bennünk kell, hogy lakozzon; nem átmenetileg, hanem állandóan, s így belőlünk kell, hogy kiáradjon mások felé is.
- Gazdagon – nem szegényesen, árválkodva, hanem bőségesen.
- Minden bölcsességben, teljes, nem csak rész szerint való mértékben, elménket teljesen áthatva, kizárólagosan ráfigyelve.
- Tanítván és intvén: nem csupán gyönyörködtetésért, s még inkább nem kikapcsolódásért, pihenésképpen, hanem mintha Isten kérne, tanítana általunk (2Kor 5,20)
- Egymást, mivel az egyetemes papság elve szerint mindenki tanító és tanítvány.
- Zsoltárokkal, mint amik felidéznek Isten nagy tetteit, aki tegnap, ma és örökké ugyanaz.
- Dicséretekkel, mint amik dicsőítik az Urat, s magasztalják a Messiást.
- Leleki énekekkel, mint amiket a Szentlélek ihlet
- Hálával zengedezvén, mert ez vele szemben az egyetlen lehetséges magatartás.
- Szívetekben – mély és személyes megtelítődéssel, Áprily Lajos megfogalmazásában: „hű szájjal és hű szívvel” (Református énekeskönyv: 167.)
- Az Úrnak, akié a dicséret, dicsőség, tisztesség és hálaadás

A kötelező jelleggel egyházi ének néven oktatott tantárgy rövid múlttra tekint vissza. Ez azonban sosem jelentette azt, hogy ne oktatták volna az egyházi éneket. Sőt régen az ének- vagy

zeneóra egyházi énekek éneklését, és egyházzenei tudás továbbadását jelentette elsősorban. Ebbe a szemléletbe hozott változást Ádám Jenő és Kodály Zoltán azóta világhírűvé vált „Kodály-módszer”-e, mely anyagát tekintve kibővítette a tantárgyat: ettől kezdve – az egyházi ének mellett – népdalok, műdalok éneklése, zenei ismeretek megszerzése, zenetörténeti korok megismerése képezte a tárgy tananyagát. Érthető, hogy ez a tananyag nem volt átadható heti egy órában, szükségessé vált hát az óraszám növelése 2-3 órára. A háború után szépen lassan átszerkesztették az ének-zene könyvek anyagát; rövidesen kikerültek, új – „haladó” – szöveget kaptak az egyházi énekek. A kieső anyagot igyekeztek pótolni, azonban így is idővel sokak szemében túlreprezentálttá vált a tárgy. A rendszerváltás, és az azzal együtt járó nyitás politikája, mely szükségessé, korszerűvé tette a nyugati nyelvek tanítását iskoláinkban, valamint az ennek idejére eső technikai-informatikai forradalom, mely megkövetelte a számítástechnika tanításának jelentőségét, a tanórák számának növekedését eredményezte; kézenfekvőnek látszott hát – ellensúlyozásképpen – az ének-zene órák számának csökkentése.

A rendszerváltás után újrainduló egyházi iskolákban a régi hagyományok alapján természetesnek tűnt az egyházi énekek visszavétele a tananyagba. Az igény több részről is megfogalmazódott: szükség volt egyrészt arra, hogy a vallás mondanivalója mellett annak liturgiai külsőségeit is megismerje a tanuló, másrészt arra, hogy az egykor „lefejezett” ének tantárgy újra teljessé lehessen, s nem utolsó sorban arra, hogy a politikai okokból mellőzött kultúrkinccs ismét hozzáférhető legyen. Érthető volt ugyanakkor a fenntartó egyházak részéről az a törekvés is, hogy az iskolák egyházi voltát kihangsúlyozni alkalmasabb tantárgyak és műveltségi területek nagyobb jelenlétét kívánták meg. A megoldást már nehezebb volt megtalálni: Voltak iskolák, melyek próbálkoztak az egyházi ének integrálásával az ének-zene tantárgyba, ez azonban az óraszám emelése nélkül nem volt több látszatintézkedésnél.

A Magyarországi Református Egyház az egyházi éneket önálló tantárgyként a rendszerváltás óta először 2004-ben szerepeltette, a középiskolai képzésbe illeszthető nyelvi előkészítő évfolyam tantervi ajánlásában. A heti egy órás, egy éves egyházi ének tanterv a Református Pedagógiai Intézet gondozásában született meg. Ezzel nagy hiányosságot törlesztettünk. – Egy évvel később, 2005-ben a Zsinat az 1995-ös közoktatási törvényének módosításával előírta az egyházi ének tantárgy bevezetését és oktatását a református egyházi fenntartás alatt működő alap- és középfokú közoktatási intézmények számára. Az egyházi ének oktatása a hit- és erkölcstan órákkal együtt több jelentős pedagógiai célt szolgál református iskoláinkban.

A tananyag döntő részben az 1948-as, hivatalban lévő énekeskönyvből válogat. *(Énekeskönyv magyar reformátusok használatára. Szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Csomasz Tóth Kálmán.)* Kiegészítésképpen ajánljuk a 2006-ban a Kálvin Kiadó gondozásában megjelent, „Az Úrnak zengjen az ének” című hivatalos ifjúsági énekgyűjtemény használatát (szerkesztette: Berkesi Sándor). A törvényhez illeszkedő, új kerettanterv összeállításában a tananyag kiválasztása során figyelembe vettük az életkori sajátosságokon és a tantárgyi célrendszeren túl a rendszerváltás előtti debreceni református kántorképző tanfolyam gyülekezeti ének



tantárgyának követelményét, mint a '48-as református énekeskönyv anyagának oktatásához készült egyetlen zsinórmértéket, illetve az elmúlt évtizedek himnológiai kutatási eredményeit.

Szükséges megjegyeznünk, hogy jelen helyi tanterv az egyházi ének fent hivatkozott kerettantervét teljesen új rendszerbe szedve közli. Ennek magyarázata, hogy az iskolák helyi tanterve – s ezen belül a tantárgyi helyi tantervek – egységes rendet kíván, kívánnak meg, melyből az egyházi ének sem lóghat ki. Továbbá azt is jelezni kívántuk ezzel az egységességgel, hogy az ének-zene tantárgy és az egyházi ének sok tekintetben vállvetve halad. Ebből adódik tehát, hogy az egyházi ének kerettanterv témacsoportjai helyett – hasonlatosan az ének-zene tárgyhoz – mi is fejlesztési célokra bontottuk az adott év tananyagát. Az óraszámok aránya rámutat arra, hogy az egyházi ének tárgy a református gyülekezeti gyakorlat énekeinek tanítását tűzi ki elsődleges céljául, s minden egyéb (pl. kreatív zenei tevékenység, kottaolvasás, zenehallgatás) ennek van alárendelve.

Az egyházi ének tantárgy célja:

- a közös éneklés, zenélés élményének felmutatása
- a ma általánosan használt gyülekezeti énekek megismertetése, megtanítása, különös tekintettel a történeti értékre
- tanítani, gondozni a 16-17. században egyházunkban használt, és a 19. század elején nagyrészt félreállított közép-európai – s ezen belül magyar – dallamkörből származó dicséreteket és a genfi zsoltárokat; ezek egy része ma már általánosan ismert, nagyobbik részük azonban még mindig elhanyagolt
- ezt a dallamvilágot képviselő, de nem énekeskönyvből származó énekek megtanítása
- a fenti körön kívül elsősorban az európai egyházi énekkincs legértékesebb dallamait megismertetni a hozzájuk kapcsolódó zeneirodalmi művekkel, feldolgozásokkal kontextusban
- a zeneértő és -érző képesség fejlesztése segítségével a személyes hit és az osztályközösség gyülekezeti jellegének megerősítése, illetve az önmegismerésre, empátiára, kommunikációra való nevelés
- a más felekezetekkel közös énekanyag bemutatása, ezáltal a más felekezetek iránti elfogadásra való nevelés
- a gyülekezeti ének sajátos összetevőinek, a református és más felekezetek énekeskönyvének megismertetése

- a gyülekezeti éneklés megszerettetése, az élményekből fakadó kollektív és egyéni éneklési kedv felkeltése, az éneklési kultúra továbbfejlesztése.
- az egyetemes egyházzenei kultúra iránti érdeklődés felkeltése, s az egyházzenei kultúra minél szélesebb körének bemutatása
- kapcsolódás a hit- és erkölcstan tantárgyhoz, annak segítése a gyülekezeti énekek megtanítása által
- a közös iskolai rendezvények énekes és zenei anyagának megtanítása, színesítése, művelése
- a zenei hallás fejlesztésével a zenei emlékezet és képzelet fejlesztése
- a történelmi időszemlélet kialakítása, az összefüggések felismertetése, megláttatása egyes történelmi korok és stíluskorszakok segítségével

Az egyházi ének tanítása során a fejlesztési célok nem válnak szét élesen órakeretre, tananyagegységekre. A megjelölt órakeretek a témák egymáshoz viszonyított arányát jelölik. Minden órán sor kerül éneklésre, de folyik a növendékek zenei generatív készségének fejlesztése, s zenét is hallgatnak. Ezt segíti a minden órán megjelenő felismerő kottaolvasás és a befogadói kompetenciák fejlesztése. A fejlesztési célok a tanítás során mindig az előző ismeretanyagra, elért fejlesztésre építve, komplex módon jelennek meg.

A tantárgy fejlesztési céljai rokonságban állnak a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet mellékleteiben kiadott énekzene tantárgyi kerettanterv által megfogalmazottakkal:

Éneklés

- Az iskolai egyházzenei nevelés elsődleges élményforrása a közös éneklés és az elmélyült zenehallgatás.
- Az órai munkát kiegészíti a kórus, amely közösségformáló erőt képvisel. Cél, hogy a kóruséneklés örömét a tanulók a hétköznapiak számos területén megoszthassák másokkal. (Pl. közös éneklés a kirándulásokon, baráti összejöveteleken, közösségi alkalmakon, saját koncertek szervezése hozzátartozóknak, ismerősöknek.)
- A hit- és erkölcstan órákon, az iskolai áhítatokon, ünnepségeken, gyülekezeti alkalmakon az egyháziénekek-órák énekanyaga helyére kerülhet, s igazi közösségi élménnyé válhat.
- Az énekes anyag nagy része a Református Énekeskönyv énekei közül kerül ki, melyet kiegészít az újabb kori, vagy kortárs populárisabb ifjúsági énekek valamint bibliai szövegű kánonok köre – elsősorban a befogadói és reflektív hozzáállás különbségeinek érzékeltetése valamint a zenei minőség iránti érzékenység fejlesztése céljából, amely műfaji határoktól függetlenül értelmezhető.

Generatív és kreatív készségek fejlesztése

- A generatív – létrehozó, alkotó – készségek és képességek fejlesztésének célja, hogy a tanulók a megszerzett zenei tapasztalatokat alkalmazni tudják és azokkal képesek legyenek újat alkotni. A generatív tevékenységek, amelyek a kreativitás fejlesztése szempontjából nélkülözhetetlenek, fejlesztik a tanulók zenei érzékét, zeneértését és összpontosító képességét. Segítik őket a zene elemeinek önálló és magabiztos használatában, fejlesztik a tanulók önkifejező képességét, ötletgazdagságát, kreativitását és zenei fantáziáját.
- A generatív zenei tevékenységek a tanítás legkülönbözőbb témáihoz és fázisaihoz kapcsolódhatnak, s bennük a játékos alkotói munka öröme érvényesül. A generatív tevékenységet mindenkor megelőzi a zenei alkotóelemek (pl. ritmus, dallam, polifónia, harmónia, forma) vagy egy adott zenei stílushoz kapcsolódó zenei jelenségek (pl. a klasszika formaérzéke) megismerése az aktív zenélésen keresztül.

Felismerő kottaolvasás

- A kottaolvasás a zene értésének eszköze, általa olyan kódrendszer kulcsát kaphatják meg a tanulók, amely segíti őket abban, hogy eligazodjanak a zenei tartalmakban. A zenével való ismerkedés kezdeti szakaszában a felismerő kottaolvasás képessége a zeneértés mélységeihez is jelentősen hozzájárulhat. Az önálló zenélésben nélkülözhetetlen eszközzé válik.
- Az ötvonalas kottaképet a gyerekek látják már akkor is, mikor a jelrendszereket még nem tudják megfejteni. A tanulók a felismerő kottaolvasás segítségével egyre több zenei jelenséget képesek jelrendszerről felismerni. A kottaolvasás nem cél, hanem eszköz az iskolai zenetanulás folyamatában.
- A felismerő kottaolvasáshoz kapcsolódó zenei ismeretek tanítása soha nem elvontan, hanem az énekes és hangzó zenei anyaghoz kapcsolódóan történik. Az egyházi énekekből vett zenei fordulatokat felhasználják a ritmikai, metrikai és dallami elemek tudatosítására, formájuk megismerése pedig segít a formaérzék fejlesztésében. Az elemző megközelítés helyett válasszák a műfaji meghatározást, találják meg az élethelyzet, az érzelmi kifejezés, az esztétikai szépség személyes kapcsolódási pontjait. A szöveg értelmezése rávilágít a énekek gazdag tartalmi világára, szimbolikájára, megvilágítja a magyar szókincs gazdagságát. Az egyházi énekek a népdalokhoz hasonlóan nem a felismerő kottaolvasás gyakorló példái. Csak akkor kell szolmizáltatni, ha az a szebb, tisztább megszólaltatást segíti.

Befogadói kompetenciák fejlesztése

- A befogadói kompetenciák fejlesztése a zenehallgatás anyagának mélyreható megismerését segíti elő. A befogadói kompetenciák fejlesztése során az érzelmi és intellektuális befogadás egyensúlyának kell érvényesülnie. A befogadói kompetenciák

fejlesztésével megalapozható a tanulók zenehallgatói magatartása, akik a zenehallgatás során olyan élményeket – minél többféle és valóságos zenei tapasztalatokat – szereznek a hallgatott zenéről, amelyek hatására egyre inkább különbséget tudnak tenni az elmélyült zenehallgatás (vagyis a zene befogadása) és a háttérzene fogyasztása között.

- Csend és teljes figyelem nélkül nem jön létre élményt adó zenei befogadás. A művészi értékű zene befogadójává csak az a tanuló válik, aki teljes figyelmét képes a hallott zene felé irányítani. A befogadói kompetencia fejlesztése éppen ezért részben a figyelem készségének kialakítása és folyamatos erősítése felé irányul. Az alsó tagozatban a gyermek a játékos tevékenység során képes leginkább az elmélyült figyelemre. Az alsóbb osztályokban a mozgás és az éneklés szorosan összekapcsolódik. A zeneérzés fejlesztése mellett a mozgás is lehetőséget ad a zenei jelenségek megéreztetésére és megértésére, a zenei készségek elmélyítésére is.
- Rendszeres zenehallgatás. A zeneművek zenei és zenén kívüli tartalmának, üzenetének megértéséhez szükség van a zenei élmények rendszeres biztosítására: lehetőleg minden órán legyen zenehallgatás, amely az élmény (örömszerző) funkción túl alapját adja a generatív készségek formálódásának, hiszen a generativitás a sokrétű zenei élményből fejlődik ki.
- Adekvát befogadói attitűd. A zenehallgatási anyag értő befogadását segíti az adekvát befogadói attitűd kialakítása, azaz fontos, hogy a tanulók kellő nyitottsággal forduljanak a hallgatott zene felé. A nyitott befogadói attitűd támogatja a zenei hatás megfelelő megélését, így segíti a zene különböző megnyilvánulásainak, például funkciójának, stílusának és műfajának pontos értelmezését, elfogadását és pozitív értékelését.
- A befogadói kompetencia fejlesztését segíti elő elsősorban a zenében rejlő gesztusok, karakterek, érzelmek, hangulatok érzékelésének és átérzésének képessége, másodsorban pedig a biztos és differenciált hallási képesség (ritmus-, dallam- és hangszínérzék) és a zenei memória. Ezeket rendszeres és nagy mennyiségű énekléssel és a generatív készségek más fejlesztő gyakorlataival lehet kialakítani.
- A zeneelméleti, egyházzenei és zenetörténeti alapismeretek minden esetben a zenei befogadást segítik, az elméleti és a lexikális adatok közül elsősorban a kiválasztott énekkel és zeneművel kapcsolódókkal kell foglalkozni. A lényegláttatásnak és az életszerűségnek minden esetben kulcsszerepet kell kapnia, ezért teljes mértékben mellőzendő az öncélú adatközlés és a nagy mennyiségű memorizálás. Egy szerzői életrajz ismertetésében például nem az önmagukban semmitmondó dátumok és a tartózkodási helyek felsorolása és visszakérdezése, hanem a szerző személyiségének bemutatása, művészi és emberi élethelyzeteinek, a környezetével való kölcsönhatásának, problémáinak, sorsfordulatainak átéreztetése, és mindennek művészetére gyakorolt hatása az elsődleges tartalom. Ezt helyenként megtámogathatják a jól megválasztott tényadatok (dátumok, helyszínek), mindenkor kiegészítő, tájékozódást könnyítő jelleggel. Ugyanez

érvényes az elméleti ismeretekre: a formatan, az összhangzattan vagy a szolmizáció alapinformációi csak akkor válnak hasznossá, ha zenei érzetekhez kapcsolódnak, ha segítenek a gyerekeknek átérezni azokat a zenei jelenségeket, amelyekről szólnak.

Zenehallgatás

- A rendszeres és figyelmes zenehallgatás a tanulók zene iránti fogékonyságát és zenei ízlését formálja.
- A zenehallgatási anyag kiválasztásakor a zenei teljességre kell törekedni. Lehetőleg teljes műveket hallgassanak meg, hiszen a tanulók befogadói kompetenciáját, s elsősorban zenei formaérzékét a teljes kompozíciók bemutatása fejleszti. A műalkotás egészéről kell benyomást szerezniük, mielőtt a részletekre irányítják a figyelmüket. Miközben a figyelem irányítása bizonyos jelentéstartalmak megvilágítása érdekében fontos, fokozottan kell figyelni arra, hogy a szempontok ne tereljék el a tanulók figyelmét a mű egészének élményszerű befogadásáról.
- Nem kronológiai rendbe szervezve ismertetjük meg a tanulókat a zeneművekkel, hanem az életkori sajátosságok gondos figyelembevételével, kapcsolódva a tanult énekekhez a zeneirodalom, a zenei stílusok és műfajok teljes spektrumából válogatunk.
- Az egyháziénekek-órák zenehallgatási anyaga elsősorban az énekeskönyv énekanyagának feldolgozásai a zeneirodalom különböző korszakaiban, szemléltetve a formai és műfaji gazdagságot, stílusbeli sokszínűséget. A 9. osztályban ezt kiegészíti az ének-zene órán megismert műfajok és művek mai, aktuális liturgikus és egyéb egyházi jellegű használatának felmutatása, valamint az ének-zene óráról kimaradt zene- és egyházzene-történeti szempontból egyaránt fontos nagyobb lélegzetű zeneművek megismertetése. Ízelítőt adunk a szórakoztató zene és az egyházzene kölcsönhatásaiból (dicsőítés különböző műfaji keretek között), s keressük a művek adott korszaktól és stílustól független értékét.
- Zenehallgatásnál – figyelve a ma felnövő generációk vizuális igényére – törekedjünk DVD-n elérhető koncertfelvételek bemutatására is.
- Az iskolai zenehallgatás célja nem lehet minden remekmű s az összes zenei műfaj megismertetése, sokkal fontosabb a befogadói kompetenciák fejlesztése és a zenehallgatás igényének kialakítása, amely biztosítja az egész életen át tartó zenei érdeklődést. Bízniuk kell abban, hogy a meg nem ismert műveket a tanulók életük folyamán megismerik, amennyiben kialakították bennük az igényt az értékes művek hallgatására.
- Az iskolai zenehallgatás mellett keresni kell a lehetőséget az élő zenehallgatásra, a rendszeres hangverseny-látogatásra, és ösztönözni a tanulókat a zenei információk gyűjtésére. Fontos szempont, hogy a hangversenyek kifejezetten az adott korcsoporthoz szóljanak. Rendkívül fontos, hogy a hangverseny legyen előkészített, az órákon a tanulók



ismerjenek meg néhány zenei témát, a művek kontextusát, majd az azt követő alkalommal beszélgetéssel segítsük az élmények feldolgozását.

Tárgyi feltételek

- Szaktanterem pianínóval vagy zongorával
- Megfelelő méretű, jól szellőztethető terem a kórusmunkához,
- Kottatár
- Ötvonalas tábla, mágneses tábla, vagy digitális tábla
- Számítógép internetkapcsolattal, projektor vagy digitális tábla
- Hangtár, hozzáférhető hanganyag
- Tankönyvek
- Református énekeskönyvek, egyházi énekgyűjtemények

Az egyházi ének tantárgy törekszik arra, hogy a Nemzeti Alaptantervben kijelölt kulcskompetenciákhoz kapcsolódják, azok fejlesztésében részt vegyen. Az erkölcsi nevelés a keresztyén értékrend felmutatásában, annak megismerésére való buzdításban, elfogadására való ösztönzésben jelenik meg. Az egyházi ének tanít, int, nevel. Teszi ezt elsősorban az egyes énekek szövege és a hozzá szervesen kapcsolódó bibliai történetekben, egyháztörténeti eseményekben található erkölcsi vonatkozások, kapcsolópontokra való rámutatás által. A tantárgy órája a vallási és nemzeti ünnepekre való készülés fontos terepe, s mint ilyen nem csupán nemzeti öntudatra, hanem európai azonosságtudatra is nevel. Református énekkincsünk történeti, irodalmi és zenei szempontból is kapcsol a nemzeti és az európai értékekhez egyaránt. Az énekek tartalma – a közbenjáró imádság – közelebb visz az egymás iránti elfogadás és felelősségvállalás sokszor nehezen megélhető valóságához. Az énekekből helyes istenismeretet és helyes önismeretet is tanulhatnak diákjaink. A tantárgy folyamatosan törekszik annak a látásmódnak a fejlesztésére, hogy az egészséges ember nemcsak testben, hanem lélekben is egészséges, s kötelessége a teremtett világot őrizni és védeni.

Az egyháziének-órák zenei nevelés irányába ható tevékenységeinek együtt kell haladnia az adott évfolyam ének-zene óráival, így mind az adott pedagógiai szakaszra vonatkozó tantárgyi fejlesztési célokat, mind pedig a tantárgyi tartalmat praktikus okokból ugyancsak a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet mellékleteiben kiadott ének-zene tantárgyi kerettanterv segítségével és azzal összhangban fogalmazzuk meg:



9. osztály

Az egyházi ének tantárgy tanterve a következő fejlesztési célokat segíti: erkölcsi nevelés, nemzeti öntudat, hazafias nevelés, állampolgárságra, demokráciára nevelés, az önismeret és a társas kultúra fejlesztése, a testi és lelki egészségre nevelés, felelősségvállalás másokért és önkéntesség, médiatudatosságra nevelés, a tanulás tanítása. A kulcskompetenciák tekintetében az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, digitális kompetencia, szociális és állampolgári, kezdeményező-képesség, vállalkozói kompetencia, a hatékony, önálló tanulás kompetenciája fejlesztéséhez is hozzájárul.

Ebben az életkorban a zenei stílusnak megfelelő előadásmód, a kommunikatív muzikalitás továbbfejlesztése áll a középpontban. Érdemes kisebb alkalmi együtt éneklő csoportoknak is rendszeres funkcionális énekes feladatot adni (áhítatok, projektnapok, csendesnapok zenei elemei, bensőséges közösségi-egyházi ünnepeken való aktív részvétel, osztályéneklési verseny, osztályindulók éneklése, „ki mit tud” stb.).

Továbbra is a magyar és európai énekkincs adja az énekes anyag gerincét, kiegészítésül bibliai szövegű klasszikus és kortárs kánonok erősítik a többszólamú kultúrát, s az ifjúsági énekek által a populáris zene szemelvényei is megjelennek a tananyagban. Ezek elemzésénél fontos, hogy rámutassunk arra, hogy a klasszikus zene fordulatai, formai megoldásai miként hatnak alapvetően, meghatározóan a művek stílusára. A tanulók a zenei elemeket improvizációs, kreatív játékos és intellektuális feladatokkal is gyakorolják. A felső tagozat zenehallgatási anyagára a sokszínűség jellemző. Elsődleges cél sokféle stílus jellegzetességeinek megismertetése: szerkesztés módok, formai megoldások, esetleg egy-egy zeneszerzőre jellemző alkotói sajátosságok bemutatása. Az egyháziének-óra keretében történő zenehallgatásnak általában nem célja nagy lélegzetű művek teljes bemutatása, hanem többnyire az órán tanult énekes anyaggal, esetleg korszakkal szoros összefüggésben hallgassunk meg rövidebb szemelvényeket. Inspiráljuk a tanulókat órán kívüli zenehallgatásra is. A zenehallgatási anyag előkészítése és tanítása során törekszünk az infokommunikációs társadalomban elérhető gazdag médiatartalmak felhasználására (pl. letölthető multimédiás tartalmak, különböző interpretációk összehasonlítása).

Tantárgyi tartalom: az egyes tematikai egységek elemzése évfolyamonként

9. osztály

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció Éneklés	Órakeret 28 óra
Előzetes tudás	Az ének-zene és egyháziének-órákon valamint iskolai közös alkalmakon eddig megismert egyházi énekek ismerete. Az éneklési és generatív készségek korosztálynak megfelelő szintje, és az átélt zenei élmények mennyiségének megfelelő befogadói kompetencia.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Éneklési készség fejlesztése a korábban elsajátított énekek ismétlésével és bővítésével az életkor adta hangi lehetőségek figyelembe vételével (hangterjedelem: a-d", törekvés a tiszta intonációra). Törekvés a csoportos éneklésre, mint gyülekezet. Ritmikus, helyes tempójú, kifejező és stílusos éneklésre való törekvés kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Énekek a Református énekeskönyvből¹: 23., 25., 42., 65., 66., 81., 84., 89., 90., 134/1.3., 151., 165., 167., 171., 185., 195., 196., 220., 225., 241., 278/8., 301., 312., 315/1.2., 316/1.2., 318., 326/1.2., 337., 338., 341., 353., 358., 370., 374., 390., 392., 436., 457., 460., 463., valamint a heti énekek rendjében még ezeken felül sorra kerülő énekek. Nemzeti énekeink: Erkel Ferenc-Kölcsey Ferenc: Himnusz, Egressy Béni-Vörösmarty Mihály: Szózat éneklése fejből, közösen. Szertartási énekek: Invocatio (invokáció), Responsorium, Benedicamus Többszólamúság: bibliai szövegű kánonok, Taize-i énekek. Néhány populárisabb szemelvény az ifjúsági énekeskönyvek anyagából. A dalanyag tiszta, kifejező, éneklése, kiscsoportos és egyéni előadásmódban, törekvés a stílusos éneklésre.		<i>Ének-zene:</i> a tanult ismeretek és elsajátított készségek alkalmazása. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szókincsbővítés, verbális kifejezőkészség fejlesztése, énekek szövege, költői eszközök megfigyelése a zenei kifejezésben, szimbolika, érthető szövegejtés, kifejező artikuláció

¹ A számozás az 1948-as Magyar Református Énekeskönyv alapján készült.



	<i>Idegen nyelvek:</i> külföldi eredetű énekek eredeti szöveggel. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> magyar történeti énekek és a magyar történelem, valamint az egyháztörténet párhuzamai. <i>Hit- és erkölcsstan:</i> mű (szöveg) értelmezése erkölcsi szempontok alapján kontextusban a bibliai szöveggel, történettel. <i>Ünnepek.</i> <i>Testnevelés és sport:</i> mozgás, helyes légzés, testtartás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Genfi zsoltár, zsoltárparafrázis, dicséret, gregorián ének, énekefeldolgozás, kánon, kórusmű, graduál, énekes szertartás invocatio, responsorium, benedicamus, korál, népének, spirituálé, egyházi év

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 1 óra
Előzetes tudás	Ritmikai és dallamvariálási készség, fejlődő formaérzék.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A korábbi évek generatív és kreatív készségfejlesztés tevékenységeinek ismétlése a korosztály elvárható zenei képességének és jellemző érdeklődésének megfelelő zenei példákon keresztül személyiségfejlesztés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ritmus, metrum: Összetettebb metrumokhoz kapcsolódó improvizációs gyakorlatok tapssal és ütőhangszerekkel, szabályos és szabálytalan hangsúlyozás, metrumváltások. Dallam: Eredeti nyelvű szöveg és fordításainak összehasonlítása a zenei kifejezőkészség eszközeinek bemutatásával, klasszikus és populáris műfajokban egyaránt. Harmónia: Az énekes és zenehallgatási anyaghoz kapcsolódó dallamalkotás, variánsképzés lehetőségeinek bemutatása, zenei szerkesztésmódok, zenei formák parafrázisa zenei és nem zenei eszközökkel. Arany metszés a zenében és a természetben. Ismert dallamhoz ritmuskíséret alkotása. Egyszerű ritmus- és harmóniakíséret alkotása: osztinató, dudabasszus, orgonapont, T-D ingamozgás, tercelés. Kreatív közreműködés a tanult ritmikai, metrikai, dallami és harmóniai elemekből létrehozott és a tanult formai eszközökkel szerkesztett kompozíciók megszólaltatásában. Rögtönzés és komponálás egyéni és csoportos formában.		<i>Ének-zene:</i> a tanult ismeretek és elsajátított készségek alkalmazása. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> versmegzenésítés, szöveg hangsúlyok, prozódia. <i>Idegen nyelvek:</i> idegen nyelvű szövegek és fordításainak összehasonlítása a prozódia szempontjából. <i>Matematika:</i> absztrakt gondolkodás fejlesztése a zenei formákon keresztül. <i>Vizuális kultúra:</i>

		önkifejezés, érzelmek kifejezése többféle eszközzel.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Zenei szerkesztésmód (egyszólamú dallamalkotás, homofónia, polifónia). Metrumfajta (egyszerű, összetett, aszimmetrikus), szabályos és szabálytalan hangsúlyozás. Prosódia. Hármashangzatok.	
Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció Felismerő kottaolvasás, nélkülözhetetlen zeneelméleti alapismeretek	Órakeret 1 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolában megszerzett zeneelméleti alapismeretek a hagyományos klasszikus zenei notációról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az eddig tanult felismerő kottaolvasási és zenei ismeretek megerősítése, rendezése az ismétlés és az összefüggések feltárása által. A további gyakorlás a befogadást és a felidézést kísérő kottakövetéssel valamint elemi szintű kottaolvasás alkalmazásával.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A zenei írásbeliség kialakulásának, fejlődésének, lehetőségeinek főbb jellemzői: neuma, a kulcsok, a tabulatúra, az aleatorikus zene, az akkordjelölés betűkkel Egyszerűbb harmóniai változás megfigyeltetése. Vokális és hangszeres partitúrák megismerése a zenehallgatás kottakép követésével, témák azonosításával, előadói jelek és az előadási mód megfigyelésével.		<i>Ének-zene:</i> a tanult ismeretek és elsajátított készségek alkalmazása. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális jelek és jelzések használata.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Partitúra, notáció, neuma, akkordjelölés	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás Befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 1 óra
Előzetes tudás	Korábbi évek során megszerzett kompetenciák, nyitott hozzáállás, zenei emlékek, tapasztalatok, koncertélmények.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A befogadás pályáinak szélesítésével, személyes – esztétikai, intellektuális, gyakorlati – zenei élmények szerzésével, irányított és önálló feldolgozással a személyiség és az esztétikai érzék fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A zene rendszerezésének különböző szempontjai (pl. kronológia, műfaj, forma, liturgikus funkció). A zene kapcsolatainak feltárása a bibliai szöveggel, a társművészetekkel, az irodalommal, a történelemmel, az egyház-, és kultúrtörténettel – a szintézisteremtés igényével (az egyházzene kapcsolata a liturgiával). Az alkotás – zenei reprodukció – befogadás viszonya (zeneszerzés és előadó-művészet kapcsolata, komponálás/lejegyzés – improvizáció), a zene funkciói (művészi zene – szórakoztató zene, liturgia, önkifejezés, ünnepek zenéi, tánc, alkalmazott zene). A zenei ismeretszerzés és információgyűjtés, a zenehallgatás lehetőségei a számítógép és az internet segítségével. A felfedezés örömeinek kialakítása a folyamatos tanári tartalomközlés helyett (zeneszerzők, énektörténetek, életutak, életművek). Csoportos műalkotás-elemzés, önálló véleménynyilvánítás (művészi érték – giccs). Népzene és műzene kapcsolatai, a jazz és a populáris zene műfajainak kapcsolódási pontjai. A szórakoztató zene és az egyházzene kölcsönhatásai (dicsőítés különböző műfaji keretek között), a korszaktól független érték keresése Átköltés, átdolgozás, feldolgozás, stílusok keveredése, zenei humor, kifejezőeszközök használata, zenei idézet régen és ma		<i>Ének-zene:</i> a tanult ismeretek és elsajátított készségek alkalmazása. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a műzene irodalmi kapcsolódásai, átköltés, humor. <i>Hit- és erkölcstan:</i> hallgatott művek tartalmi kapcsolata a tanult történetekkel, egyháztörténettel. A történetek és a művek üzenete. Ünnepek. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a zene történelmi kapcsolódásai, zene a főúri rezidenciákon, zene a liturgiában,

	polgárosodás és a nyilvános előadások. <i>Idegen nyelvek:</i> zenehallgatási anyag idegen nyelven. <i>Vizuális kultúra:</i> önkifejezés, érzelmek kifejezése többféle eszközzel. <i>Informatika:</i> információgyűjtés az internet segítségével.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Népzene – műzene, világi zene – egyházzene, liturgikus zene – alkalmazott zene, komolyzene – populáris zene

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás Zenehallgatás	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	A zenemű gondolati tartalmát közvetítő kifejezőeszközök átélésének és értelmezésének képessége. A korábban tanult jellegzetes zeneművek részleteinek felismerése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A befogadói kompetencia erősítése az ismeretek kronológiai és funkcionális rendszerezésével. Tájékozottság a zeneművek műfajában és a zenei stílusokban. Önálló elemzés, véleménykifejtés, értékítélet.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Zenei példák hallgatása és zenei tartalmak megfogalmazása az énekes, generatív tevékenységeihez és a befogadói kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódva. Énekfeldolgozások a zeneirodalom különböző korszakaiban, szemlélítve a formai és műfaji gazdagságot, stílusbeli sokszínűséget.		Ének-zene: a tanult ismeretek és elsajátított készségek alkalmazása.

Az ének-zene órán megismert műfajok és művek mai, aktuális liturgikus és egyéb egyházi jellegű használata. Az ének-zene óráról kimaradt zene- és egyházzene-történeti szempontból egyaránt fontos zeneművek megismerése. A szórakoztató zene és az egyházzene kölcsönhatásai (dicsőítés különböző műfaji keretek között), a korszaktól független érték keresése. A művek megismerésén, elemzésén keresztül a kultúrabefogadás szándékának erősítése.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a műzene irodalmi kapcsolódásai, átköltés, humor. <i>Hit- és erkölcstan:</i> hallgatott művek tartalmi kapcsolata a tanult történetekkel, egyháztörténettel. A történetek és a művek üzenete. Ünnepek. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a zene történelmi kapcsolódásai, zene a főúri rezidenciákon, zene a liturgiában, polgárosodás és a nyilvános előadások. <i>Idegen nyelvek:</i> zenehallgatási anyag idegen nyelven. <i>Vizuális kultúra:</i> önkifejezés, érzelmek kifejezése többféle eszközzel. <i>Informatika:</i> információgyűjtés az internet segítségével.
--	--

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gregorián, reneszánsz, reformáció, barokk, énekkari szólamok, zenei téma, fődallam, kíséret, imitáció, feldolgozás, műfaj, stílus, egyházzene, liturgikus zene, alkalmazott zene.
------------------------------------	---

A fejlesztés várt eredményei a tanév végén	A tanulók 25 gyülekezeti éneket, valamint néhány bibliai szövegű kántot, ifjúsági éneket el tudnak énekelni emlékeztető stílusban és kifejezően csoportban és egyénileg is. Az énekeket fejből vagy énekeskönyvből több versszakkal vagy egymáshoz fűzve is éneklük. A generatív készségfejlesztés eredményeként továbbfejlődött érzetük, metrum-, ritmus-, formaérzékük és dallami készségük. Többszólamú éneklési készségük tovább fejlődik. Képesek egy-egy zenemű tartalmát közvetítő kifejezőeszközöket, megoldásokat felismerni és megnevezni. (tempó, karakter, dallam, hangszín, dinamika, formai megoldások). A többször meghallgatott zeneműveket felismerik hallás után. Különbséget tudnak tenni világi zene és egyházzene. A zenehallgatásra ajánlott, többféle stíusból, zenei korszakból kiválasztott zeneművek egy-egy részét megismerték.
---	--

Javaslat a tananyag éves tematikus felosztására:²

1. Bevezetés (Az egyházi ének a különböző korokban – Ószöv, Újszöv, középkor, reformáció; a gyülekezeti ének fogalma) - **1 óra**
2. Az iskola választott énekei: pl. **151.**, vagy **278/8.**; Himnusz, Szózat - **2 óra**
3. Nemzeti ünnepeink: **385.**, **399.** - **1 óra**
4. Hitharc és szabadságharc: **380.**, „Az szép szabadságra” - **1 óra**
5. Reformáció ünnepe: **90.**, **390.** - **1 óra**
6. Az istentisztelet részeinek énekei, énekes szertartás - **5 óra**
 - Kezdő, invokáció: **151.**, **165.**, **167.**
 - Szentlélekért könyörgő: **370.**

² A számozás az 1948-as Magyar Református Énekeskönyv alapján készült

- Igehirdetés előtti: **171.**
- Imádság, bűnbánat: **436/1.2.**
- Úrvacsora alatti: **457.**
Úrvacsora utáni: **447.**
- Hálaadó: **225.**
- Záró: **195. 196.**

7. Az egyházi év és ünnepei: **25. - 1 óra**

8. Adventi és karácsonyi énekek: **301., 312., 315/1.2., 326/1.2., 327. - 2 óra**

9. Félévi ismétlés: fogalmak, szerzők, korszakok, zsoltárok, dicséretetek - **2 óra**

10. Genfi zsoltárok: **81., 84., - 3 óra**

A zsoltárok – Biblia és énekeskönyv (szöveg párhuzamok) **23., 42.,**

A zsoltárok üzenete – hálaadás, könyörgés, harag, prófécia stb. **65., 66.,**

A zsoltárok zenetörténeti megjelenései **89., 134.**

11. Magyar zsoltárparafrázisok: **236., 254., 255. - 2 óra**

12. Bűnbánati énekek: **220., 460. - 1 óra**

13. Nagyheti és húsvéti énekek: **337., 341.; 185., 353. - 4 óra**

14. Ifjúsági énekek - **4 óra**

15. Áldozócsüdtörtéti és pünkösdi énekek: **358., 463. (370. ism.) - 2 óra**

16. A Szentháromság énekei: **241. - 1 óra**

17. Év végi ismétlés: egyházi év, fogalmak, szerzők, korszakok, zsoltárok, dicséretetek - **1 óra**

Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák

Az egyházi ének tantárgy jellegénél fogva nagy általánosságban a hagyományos módszereket részesíti előnyben, de az énekek megtanításának bizonyos fázisainál, illetve bizonyos anyagrészek feldolgozásánál nem ritkán eltérünk tőle. Többnyire egy teljes osztály, *frontális osztálymunka* keretében tanulja az énekeket, melyet a *tanári magyarázat* segít. Már ebben a fázisban lehetőség van a *differentiált csoportmunkára*, mikor kiemeljük azokat a tanulókat, akik már máshonnan ismerték az éneket, vagy gyorsabban tanulnak a többiekénél. Az énekek gyakorlása – még a gimnazisták esetében is – történhet úgy, hogy az osztály tanulóit egy *játék* keretében bontjuk csoportokra, s ezt használjuk fel a több versszak vagy a többszöri ismétlés változatossá tételéhez. Az *önálló* vagy *páros munka* az elméleti háttér és a zenehallgatási anyag feldolgozásánál játszhat szerepet (információgyűjtés, téma több szempontú megfontolása stb.). A tanév során érdemes egy-egy csoportos *projektfeladatot* is beiktatni, melynek keretében a tanulóknak nagyobb lehetőségük van a más tantárgyakkal és területekkel való tantárgyi kapcsolatok megkeresésére és felhasználására. Ilyen lehet egy



énekről készített kisfilm összeállítása, egy ünnephez, ünnepkörhöz kapcsolódó tabló elkészítése, de legkézenfekvőbb egy konkrét műsorra, előadásra, szolgálatra való felkészülés. Az éneklésben gyengébb, ám szorgalmas, törekvő diákok kapjanak lehetőséget, hogy *kiselőadás* vagy *házi dolgozat* formájában fejtsenek ki egy nagyobb elméleti témát, melyre önállóan vagy *kiscsoportban* készülhetnek fel. A kötelező és szorgalmi házi feladatok során adjunk alkalmat az *informatikai és multimédiás eszközök használatát, a kutatás, adatgyűjtés, interjú* módszerét igénylő egyéni és csoportos feladatok elvégzésére. A tehetséggondozás terepe lehet az iskolai *énektalálkozó* megrendezése, s felkészülés a helyi, területi és országos szintű megmérettetésekre, az énekkari munka, vagy a hangszeres tanulók tudásának felhasználása az órai munka, illetve a műsorok, rendezvények alkalmain.

A tantárgyi értékelés formái, szempontjai:

Mint minden tantárgy, az egyházi ének esetében is szükség van diagnosztikus értékelésre. Év elején, az első órákon képet alkotunk az osztály énektudásáról, úgy a készség, mint a konkrét énekanyag tekintetében, de praktikusán egy ének megtanításának kezdetén – a bemutatás után – mérjük fel, hogy a tanulók milyen feltételekkel kezdik meg az adott ének megtanulását. Nehezen képzelhető el olyan helyzet, hogy ezt a felmérést ne az ének megtanítása kövesse, ám a módszer, és a ráfordított idő függ ettől a felméréstől.

A tanulók fejlődése szempontjából legfontosabb a formatív értékelés. Ez sosem minősítést vagy ítélezést jelent, hanem egyfajta visszajelzés a tanulási hibákról, nehézségekről, s egyúttal a tanulás sikerességéről is. A feladat kitűzésével egy időben az értékelés szempontjait is határozzuk meg. Fejlesztő értékelési formák: rendszeres szóbeli értékelés egyénileg és csoportosan, a tanulás folyamatos nyomon követése, házi feladatok rendszeres ellenőrzése és értékelése, valamint a tanulók órai munkájának figyelemmel kísérése. Az éneklés alkalmával mindig adjunk lehetőséget arra, hogy ne a teljes osztály, hanem csak egy kisebb csoport mutassa be a tanult anyagot, így az értékelés – és a továbbhaladás segítése – is inkább személyre szabott lesz. Célszerű, ha tanár és diák együtt elemzik az elvégzett feladatot, így érdekeltté és egyben felelőssé tehetjük a tanulókat is saját tanulásukért, annak eredményességéért. Az év közbeni osztályzás történhet egy-egy szóbeli énekes felelet alkalmával. Igyekezünk arra, hogy ennek csak kisebb része legyen valójában egyéni éneklés, hiszen az egyházi ének már funkciójánál fogva sem egyéni éneklésre íródott, s jellegétől is idegen a négy szemköztí számonkérés-szituáció. Győződjünk meg az éneklésben való részvételről, a helyes és pontos szövegtudásról és a pozitív hozzáállásról – de főképpen kísérjük figyelemmel az órai aktivitást, s ezt mindig számítsuk bele az osztályzatba, amit szóbeli szöveges értékelés egészítsen ki. Időnként adjunk lehetőséget az elméleti anyagról való számadással kiváltani az énekes számonkérést. Jutalmazzuk a szorgalmi feladatokat, az énekkari és műsorokban való részvételt, közreműködést, értékeljük a fűzetvezetést. Iktassunk be az év során projektfeladatokat (pl. egy ének vagy egy ünnep bemutatása), melyben a nehezen, vagy rosszul éneklő diák is sikerélményhez juthat. Adjunk olyan



feladatokat melyek értékelésénél fontos szempont az önálló ismeretszerzési képességek fejlesztése, a szintetizálás, a lényeglátás, a csoportmunkában való együttműködés, a felelősségvállalás.

A félévi, év végi értékelésnél tartuk szem előtt, hogy az osztályzat nem büntetés, hanem az adott időszak teljesítményének értékelése. Az évközi érdemjegyekhez mindig számítsuk hozzá az egyéni előmenetelt és az igyekezetet is.

Középszintű érettségi:

Az egyházi ének tantárgy nem érettségi tárgy, ám segítheti az ének-zene vagy a Hit- és erkölcstan érettségire való felkészülést.

Függelék:

Felvételek – válogatás az elmúlt években megjelent gyülekezetiének-felvételekből:

- A magyar népének népzenei felvételeken (8 kazetta, kísérőfüzet – Közr.: Dobszay László és Németh István) MET Egyházzenei füzetek IV/4-11. – Magyar Egyházzenei Társaság
- A Magyarországi Református Énekeskönyv dallamai (válogatás 4 CD lemezen, unisono kórus és orgonakíséret formájában) – ReZeM Bp., 2004.
- Hinni taníts, Uram! – Egyházi énekek Nagy Csaba Zoltán feldolgozásában – Debrecen 2009.
- Psalterium - Genevan Psalms / Corvina Consort, Kalmanovits Zoltán – Magyar Kultúra Kiadó, 2010.
- Református Énekek Cd sorozat – Periferic Records Stereo Kft.
- Református énekek hangzó tára I-IV. 442 ének kazettán. – ReZeM Bp., 2000.
- Református szertartási énekek (a Scola Calviniana énekel – A péntek reggeli prima és a pünkösdi istentisztelet énekei) – kazetta. – ReZeM Bp., 1998.
- Szentegyházi dicséretetek (Kobzos Kiss Tamás és a Pécsi Ref. Koll. Énekkara énekel – Huszár Gál 1560. évi énekeskönyvének anyagából) – kazetta. – ReZeM Bp., 1998.

Ajánlott énekgyűjtemények – válogatásra

- Az Úrnak zengjen az ének – Ifjúsági Énekeskönyv (Szerk. Berkesi Sándor) - Kálvin Kiadó, Budapest, 2006.
- Dicsérjétek az Urat! *gyermek és ifjúsági énekek* (Szerk. Berkesi Gábor, Draskóczy László, Hamar István) - k.n. Budapest, 1991.
- Énekeskönyv *magyar reformátusok használatára* - Magyarországi Református Egyház Kiadása, Budapest, 1948.



- Harangszó, *énekek gyermekeknek* (Szerk. Draskóczy Balázs) - Református Egyházzenei Munkaközössége, Budapest, 1994.
- Jézushoz jöjjetek, *162 bibliai kánon* - Magyarországi Református Egyház, Budapest, 1988.
- Jézust áldja énekünk *gyermekének óvodásoknak* (Szerk. Kiss Lászlóné) – Református Pedagógiai Intézet, 2005.
- Krisztus az énekem - Dunamelléki Református Egyházkerület 2012.
- Minden forrásaim tebenned vannak (Szerk. Kálmán Lajos, Gattyán Ilona, Zákányi Bálint) – Református Pedagógiai Intézet, 2005.
- Népdalzsoltárok - Edition Eola, Bécs, 1985.
- Ó és Új, *111 ének a magyar református gyülekezetek használatára* - Református Egyházzenei Munkaközössége, Budapest, 1995.
- Szól a kürt, *304 bibliai kánon* (Szerk. Draskóczy László) - k.n. Budapest, 1989.

Többszólamú feldolgozások, kóruskották

- Adjakok hálát az Istennek! – kórusművek, énekfeldolgozások – Kálvin Kiadó, Budapest
- Bicinia Sacra – genfi zsoltárok Goudimel feldolgozásai alapján, és korálok Johannes Schein Cantionaleja alapján; Egyházzenei füzetek III/13. MET
- Csomasz Tóth Kálmán – Háromszólamú feldolgozások a Református Énekeskönyv dallamaira – ReZeM 1997.
- Csomasz Tóth Kálmán: Kétszólamú feldolgozások a Református Énekeskönyv dallamaira – ReZeM 1997.
- Draskóczy László: *Hatalmas Isten, könyörgünk*. Egyszerű énekfeldolgozások háromszólamú vegyeskarra – ReZeM 1993.
- Egyházzenei vezérfonal – Református Sajtóosztály, Bp. 1969. - <http://egyhazzene.reformatus.hu/index.php?id=105>
- Énekeljünk az Úrnak! – Magyarországi Baptista Egyház Bp. 1985.
- Evangéliumi vegyeskarok – Magyarországi Baptista Egyház, Bp. 1976.
- Gárdonyi Zoltán kórusművei: I. *Szívemnek köszikléja*, II. *Magasztaló ének*. – ReZeM 1999, 2001.
- Goudimel Zsoltárok 1565. (Genfi zsoltárok több szólamban) – MRE Zsinata Bp., 2001.
- Kétszólamú reneszánsz kórustételek – közreadja: Soós András; Egyházzenei füzetek III/12. MET
- Kórusművek egyházi iskolák számára. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc. (Berkesi Sándor szerk.) – Bp., 2002.
- Nagy Csaba Zoltán: Egyházi kórusművek – Debrecen 2009.
- Osváth Viktor egyházi ének-feldolgozásai (3 kötetben) – Kecskemét Ref. Egyh. Emmaus Kiadója
- Örvendezetek az erős Istennek! – kórusművek gyülekezeti énekkarok részére – ReZeM Bp. 1992.



- Protestáns graduál. – ReZeM Bp., 1996.
- Psalterium Ungaricum (Szenci Molnár Albert zsoltároskönyve) – Bp. 2001.

Szakirodalom

- Berkesi Sándor: Te néked zengek éneket – gyülekezeti énekiskola – ORTE, Debrecen 1994.
- Bottyán János: Hitünk hősei – Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya Bp. 1978.
- Bourgeois, Louis: A muzsika igaz útja. – Bp., 2003.
- Csomasz Tóth Kálmán: A református gyülekezeti éneklés – Református egyházi könyvtár XXV. kötet, Bp. 1950.
- Csomasz Tóth Kálmán: Dicsérjétek az Urat – Ref. Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Bp. 1971. Újabb kiadása megjelent a Kálvin Kiadó gondozásában - <http://rpi.reformatus.hu/portal/page.php?507>
- Dobszay László: A magyar népének I. – Veszprémi Egyetem, 1995.
- „...eleitől fogva...” Tanulmányok a genfi zsoltárok énekléséről. – ReZeM Bp., 1993.
- Egyházi ének-zene (Összeállította Máté János és Sepsy Károly) – Bp. 1986.
- Hagyomány és haladás. Csomasz Tóth Kálmán válogatott írásai születése 100. évfordulójára. (Közz: Bódiss T.) – ReZeM 056. – Bp., 2003.
- Hafenschner Károly: A keresztény istentisztelet – Magyar Egyházzenei Társaság p. 1999.
- Molnár Miklós: „Mely igen jó az Úristent dicsérni!” (A református istentisztelet alkotóelemei) – Kálvin Kiadó Bp. 2001.
- Szénási Sándor: Ünnepeink – a református egyházi év – Kálvin Kiadó, Bp. 1997.